

Publicerad 2 okt 2003 08:08

Jennie Dielemans är regissör och manusförfattare. Under år 2000 reste hon och Fredrik Quistbergh runt i Sverige för att ställa frågor till unga människor som vill förändra samhället. De intervjuade hundratals aktivister av olika slag och deras historier formade boken "Motstånd". Nu har den utvecklats till en hel kväll med teater, diskussioner och fest. Foto: Erich Stering

Icke våld som slår hårt

Det dokumentära är tillbaka i konsten, i filmen och på teatern. Videokonstnärer, filmare och teatermänniskor söker alltmer dokumentera en verklighet, ofta dramatisk och med politiska förtecken. Kanske för att de saknar den i nyhetsprogram och tidningar.

En turné som inte SER ut som andra. Nu reser sjutton personer i en buss på turné med politiska showen "Gomorrön Sverige". På scenen möter publiken Olga Karach från Vitrysslands unga motståndsrörelse mot diktaturen och Hossam Makboul, född i flyktingläger i Syrien och bosatt i Kallhäll, som nu kämpar för ett fritt Palestina. I dag är de i Göteborg, på söndag på Riksteaterns teaterdagar i Hallunda och sista oktober på en stor motståndsfestival på Mondo i Stockholm.

De berättar sina liv som ickevåldsaktivister. På scenen står de som det handlar om och inte skådespelare och framför sina egna "texter". Jennie Dielemans har intervjuat dem under lång tid och skrivit ett manus.

Deras historier är också handlingsalternativ till våldet, att följa ickevåldsprincipen.

- Det finns inget som är påhittat, jag har sagt precis allting, sen har Jennie skrivit ned

Hossam Makboul, Isabell Sollman och Olga Karach i spelar i den politiska showen "Gomorrön Sverige".

det så att det flyter, säger Hossam Makboul.

- Min tanke är att de har något att lära oss, det finns inget hårdare än ickevåld, säger Jennie Dielemans.

Publiken kastas mellan allvar och enkel satir: ramen är ett stressat teveprogram kallat "Gomorrön Sverige" som ska ge röst åt unga "som gör något". På scenen berättar 22-åriga Hossam och 24-åriga Olga sin historia. Där finns också ett videocollage av lögner, sanningar och kamphistoria samt egotrippade programledaren Michelle, spelad av Isabell Sollman.

SJÄLVA SHOWEN "Gomorrön Sverige" är en ny form. Här används Hossam Makbouls och Olga Karachs verklighet, arrangerad men inte omstöpt, på ett sätt som påminner om dokumentärfilm i Stefan Jarls anda.

- Det här är inte vanlig teater, utan bara en form som jag tyckte var spännande, säger Jennie Dielemans. Jag har aldrig regisserat förr och hade jag inte haft hjälp av regissören Maria Blom som givit mig många goda råd, hade det nog inte blivit något.

I turnébussen sitter också unga människor från Riksteatern/Jam, freds rörelsen Peace Quest, teaternätverket Plural, Cirkör, Kulturhusets Lava med tryckprylar för fanzine och tröjor samt Jennie Dielemans och Fredrik Quistbergh. Med utgångspunkt från "Motstånd", boken som de två skrev för tre år sedan, har det inte bara blivit en föreställning utan en hel motståndskväll. På varje ort finns en lokal arrangör, en del nöjer sig med det som bussen kommer med. På andra ställen, som Göteborg i dag, är såväl konstliv som skolor inblandade.

HOSSAM MAKBOUL har sagt upp sig från sitt jobb för att följa med; Olga Karach är extremt påpassad och har trots att KGB belagt henne med utreseförbud rest till till Sverige för att vara med i "Gomorrön Sverige".

- Om Israel och Palestina är infekterat i debatten så kan man säga att Vitryssland inte ens finns i det svenska samtalet, påpekar Jennie Dielemans.

Att ramen till showen blev ett teveprogram kan möjligen ha att göra med att Jennie Dielemans själv jobbat inom medierna: först ungdomsprogrammet "Elbyl", så reporter på DN, sedan nättidningen Source som ville öppna för nya debattörer. När "Motståndsboken" kom ut våren 2001 blev hon upplockad av TV 4:s debattprogram för unga, "Diskus", som pigg, uppkäftig tjej. Efter ett tag valde hon att hoppa av.

- Det var väl ett av många program som inte tar röster på allvar. Dessutom var det extremt kort, så ingen fick prata till punkt.

- Man behöver inte varit med i SSU för att ha något att säga.

- **JAG HAR BLIVIT** imponerad av alla människor som engagerar sig, som inte sitter hemma och knyter handen i soffan utan går ut och gör något. Vi ville nå ut på ett annat sätt till människor som inte är redan frälsta och i annan form, politik behöver inte vara bokbord och seminarium. Så började vi spåna på den här idén, det skulle vara en föreställning som gick vidare en hel kväll i lekar och samtal kring politiska värderingar. Ett fanzine skulle man kunna trycka med hjälp av Lava; till en Idéakut kunde man gå med en idé och få hjälp att komma i gång.

Olga Karach säger att hon valde politiken redan som 17-åring. Då hade president Lukasjenko etablerat sig som diktator med hjälp av en manipulerad folkomröstning.

Det gjorde Vitryssland till den sista diktaturen i Europa efter Milosevic, där oppositionella försvinner och tystas. Nu, sju år senare, har hon förlorat arbetet som lärare på en välrenommerad skola på grund av sitt engagemang.

När nytt presidentval hölls i september 2001 tystades oppositionens valkampanjer och Lukasjenko höll sig kvar vid makten. Våren 2001 började det dyka upp klistermärken och graffiti runt om i Vitryssland. Bakom motståndet finns aktiva från olika oppositionella partier, många av dem är ungdomar som arbetar i aktionsform, med gatuteater och demonstrationer.

- Lukasjenko vet att människor är rädda, säger Olga Karach.

Hennes arbete går ut på att handskas med den rädslan, dels sin egen, dels självcensuren.

- Rädd har jag ofta varit, säger hon, men just därför säger jag till mig själv att du får inte vara rädd och så ställer jag mig där ändå.

Hon berättar om en fredlig protestaktion där polisen tog in mängder av demonstranter och slog dem. Olga klev in på polisstationen och bad dem att slå henne i stället. Enträget. Till slut blev situationen så absurd för dem att de slutade slå demonstranterna.

- **NU FINNS KNAPPT** en handfull små oberoende tidningar kvar i Vitryssland, säger Olga som också arbetar som journalist. Men rädslan hindrar också människor att utnyttja de möjligheter de ändå har.

- Vi kämpar mot folks rädsla - alla tror att allt är förbjudet, även när ingen har sagt något. Och vi kämpar för att faktiskt våga skratta åt det man är rädd för, nämligen Lukasjenko och hans regim.

Hossam Makboul kom till Sverige när han var åtta år efter att ha vuxit upp i ett palestinskt flyktingläger i Syrien. Nu bor han i Kallhäll men har ständig kontakt med Palestina.

Han skriver insändare, arrangerar demonstrationer och fester, deltar i aktioner och sorgemanifestationer, delar ut flygblad och hungerstrejkar. Han är med i International Solidarity Movement, ett nätverk av fredsaktivister från Palestina och andra länder som genom sin närvaro i palestinska städer och flyktingläger vill förhindra övergrepp och få ett slut på den israeliska ockupationen. Icke våld och direkt aktion är metoderna.

I somras reste Hossam till sitt hemland för första gången och lyckades komma in. Han sade att han skulle till Jerusalem och hälsa på släktingar, absolut inte till Västbanken. I "Gomorrön Sverige" berättar han om den förödmjukande behandlingen vid vägspärrarna på Västbanken, mötet med sin hemstad Nablus och om ockupationens konsekvenser.

- Trakasserierna började redan på flygplatsen i Tel Aviv. De var proffsiga, det märktes att de hade gjort det där ofta, kroppsvisitering och genomsökning av bagage. De säger inte vad de letar efter. När jag började prata med en kille som också satt där skrek någon genast: Vilken är er förbindelse ...?

- Till slut kände jag att de gjorde allt det här för att de var rädda för mig, berättar Hossam Makboul. Men det värsta är att palestinierna lever i ett stort fängelse omgivet

av bevakade gränser och soldaternas godtycke. De kan spotta på dig, arrestera din pappa eller i värsta fall döda honom. Sen kan man ställa frågan om vem som är terrorist.

Hur är det då att stå på en scen?

- Jag har alltid tyckt att det är viktigt att bedriva politik på ett lite roligare sätt. Vill man nå ut till människor som aldrig skulle gå i en demonstration eller på ett föredrag så är det här ett bra sätt. Och dessutom väldigt, väldigt roligt, tillägger han. Inte minst med allt som händer efter föreställningen.

Vad händer då efter föreställningen?

Showen övergår i "värderingsövningar", där publiken får pröva att ta ställning i ett spel där frågor ställs som: Har alla människor samma möjlighet att påverka i samhället? Är du missnöjd med något i staden där du bor? Hur kan man ändra på det?

- Många är blyga i början men vi försöker hitta på olika sätt att bryta distansen, säger Fredrik Quistbergh som har varit med och hittat på former för att göra politik till något icke-urtråkigt.

- En annan tanke är att skapa mötesplatser för samtal, i en hörna kan de som vill ta det lugnt träffa Olga Karach och Hossam Makboul och prata vidare med dem. På en del ställen, som i Göteborg och senare på Mondo i Stockholm, blir det fest.

Räknar ni med kritik för att uppmuntra till utomparlamentarism?

- Att uppmana till engagemang och att ta ställning tycker jag inte är kontroversiellt, säger Jennie Dielemans. Vi tar ställning för alla människors lika värde, för ickevåld som metod och, om jag ska uttrycka mig högtidligt, för en bättre värld. Jag tycker inte att det är okej att Lukasjenko stänger tidningar och trakasserar oliktankande och jag tycker inte heller att det är okej att mänskliga rättigheter kränks på ockuperat område i Israel, att skolor stängs och massarresteringar sker utan rättegång.

- Jag är lite trött på att man inte får ta ställning och var ska man göra det om man inte får göra det på teatern? Vad ska teatern handla om? Ska det pillas i medelklassäktenskapet hur länge som helst? Jag tycker att det faktiskt är kulturens skyldighet att peka på orättvisor.

Ingegärd Waaranperä, ingegard.waaranpera@dn.se